

Kraków, dnia 6.09.2021r.

Dr hab. n. społ. Ewa Wilczek-Rużyczka, prof. KAAFMM
Kierownik Katedry Psychologii Zdrowia
Wydział Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
30-705 Kraków, ul. Gustawa Herlinga-Grudzińskiego 1

Ocena rozprawy doktorskiej

Pani mgr Aldony Wróbel

Strategie radzenia sobie ze stresem, osoczowe stężenie wybranych hormonów a stan kliniczny pacjentów z reumatoidalnym zapaleniem stawów

napisanej pod kierunkiem Pani Promotor

Prof. dr hab. n. med. Jolanty Jaworek

oraz Promotora pomocniczego Pani

Dr n. med. Joanny Szklarczyk

w Zakładzie Fizjologii Medycznej

Tematyka podjętej rozprawy stanowi ważny przyczynek do wzbogacenia wiedzy dotyczącej uwarunkowań w odniesieniu do przebiegu i konsekwencji reumatoidalnego zapalenia stawów – choroby przewlekłej, w której powstaniu i rozwoju uczestniczy wiele czynników, w tym: genetyczne, immunologiczne oraz środowiskowe. Ponadto, stosowane przez pacjentów strategie radzenia sobie ze stresem mogą zarówno warunkować, jak i być następstwem tej choroby o podłożu autoimmunologicznym. Zatem przyczynienie się przez Doktorantkę do poznania u chorych powiązań strategii radzenia sobie ze stresem oraz, dodatkowo, osoczowego stężenia wybranych hormonów ze stanem klinicznym tych pacjentów zasługuje na docenienie. Tym bardziej jest to znamienne, gdyż w Polsce na

reumatoidalne zapalenie stawów choruje około 400 tysięcy osób, z których część narażona jest, w jej konsekwencji, na trwałą niepełnosprawność - poważne obciążenie fizyczne i społeczne, ale też źródło przewlekłego stresu. Podsumowując tę myśl, Pani mgr Aldona Wróbel podjęła się trudu napisania pracy doktorskiej wnoszącej nowatorskie treści do wiedzy z podjętej tematyki, przy tym powołując się na dokonania światowe, korzysta z nich i niejednokrotnie z nimi dyskutuje.

Oceniana praca Pani mgr Aldony Wróbel posiada układ typowy dla dysertacji doktorskich, składa się ze 116 stron, w tym 16 stron aneksu. Zawiera 23 tabele i 11 rycin, a także wykaz 100 pozycji bibliograficznych, na które autorka powołuje się w niniejszej rozprawie. Doktorantka w swej pracy, po wykazie skrótów oraz streszczeniu w języku polskim i angielskim, wyodrębniła osiem następujących rozdziałów:

1. Wstęp – zawierający część teoretyczną;
2. Cel pracy – określający założenia badań, w tym ich cel, problemy i hipotezy badawcze;
3. Metody gromadzenia danych i ich analizy – prezentujący zastosowaną metodologię i opis grupy badawczej;
4. Wyniki – stanowiący zestawienie uzyskanych danych i analizy statystycznej w formie tabelarycznej i graficznej wraz z opisami;
5. Dyskusja, wnioski i postulaty – będący podsumowaniem wyników własnych badań w odniesieniu do efektów podobnych analiz dostępnych w literaturze;
6. Piśmiennictwo – przedstawiający wykaz szerokiej i trafnie dobranej literatury, na które to pozycje powołała się Doktorantka;
7. Spis tabel i rycin;
8. Aneks – zaprezentowanie wykorzystanych dokumentów i narzędzi.

Spróbuję pokrótce przedstawić kilka wybranych zagadnień po to, by uzasadnić wyrażone powyżej pozytywne opinie.

Struktura rozprawy jest bardzo prosta (w dobrym tego słowa znaczeniu) i czytelna. W rozdziale pierwszym po przedstawieniu opisu reumatoidalnego zapalenia stawów Autorka zarysowała tło teoretyczne stresu i hormonów uczestniczących w sytuacji stresowej oraz ich

odniesienie do stanu klinicznego chorych poprzez nawiązanie do literatury światowej i krajowej - przechodząc od ogólniejszych problemów do szczegółów, bezpośrednio związanych z tematyką pracy. Następnie, po określeniu celu i założeń pracy w rozdziale drugim, w trzecim zaprezentowała kryterium doboru grupy badawczej i wykorzystaną metodykę. W czwartym rozdziale Doktorantka zestawiała uzyskane wyniki, z którymi w piątym podjęła dyskusję i na tej podstawie sformułowała wnioski. Trzy końcowe rozdziały to zestawienia – odpowiednio piśmiennictwa (w szóstym), tabel i rycin (w siódmym) i w ostatnim, ósmym wykorzystanej w badaniach dokumentacji jako aneksu.

Warstwa teoretyczna została oparta na przeglądzie publikacji literatury światowej, w tym również pozycji umieszczonych na stronach internetowych - dobrze dobranych i aktualnych, w większości opublikowanych w ostatnim dziesięcioleciu. Autorka sprostала trudnemu i pracochłonnemu zadaniu, powołała się na 100 publikacji, wykazując ich doborem znajomość literatury z zakresu objętego tematem rozprawy, zarówno dotyczącej teorii jak i wyników badań, opisując naturę zjawiska, przejawy, empiryczną wiedzę i konsekwencje.

Podstawa empiryczna pracy, to badania na licznej grupie badawczej, bo zarówno 84 pacjentów poradni reumatologicznej albo szpitalnego oddziału reumatologii w wieku od 30 do 70 roku życia ze zdiagnozowanym reumatoidalnym zapaleniem stawów, jak i 81 osób z grupy kontrolnej - chorych korzystających z poradni przyszpitalnych o innych specjalnościach. Istotnym warunkiem uczestnictwa w badaniu była pisemna zgoda respondentów.

Warstwa merytoryczna stanowi podstawę wnioskowania z właściwie założonym celem badań, prawidłowo określonymi problemami badawczymi i sformułowanymi hipotezami trafnym doborem metodyki oraz z wnikliwym opracowaniem wyników, wraz z analizą statystyczną i podjętą dyskusją wyników. Pani mgr Aldona Wróbel sprostала w pełni temu zadaniu, wykorzystując w badaniach, obok wystandaryzowanych dwóch narzędzi badawczych w polskiej adaptacji - Inwentarza do Pomiaru Radzenia Sobie ze Stresem (Mini-COPE) oraz Skali Odczuwanego Stresu (PSS-10), zmodyfikowany przez siebie na potrzebę prezentowanych badań, Kwestionariusz Wydarzeń Życiowych - w oryginale autorstwa Holmesa i Rahe. Ponadto Doktorantka opracowała autorską metryczkę dotyczącą danych socjodemograficznych oraz warunków życia, oddzielnie dla chorych na reumatoidalne zapalenie stawów i osób z grupy kontrolnej.

Narracja, w moim przekonaniu Doktorantka tą trudną sztukę interpretacji i prezentacji własnych wyników badań w połączeniu z przeglądem literatury dokonała w sposób właściwy i rzetelny, przez co z dyskusji uzyskanych w pracy wyników, odnoszonych do cytowanych

stwierzeń innych badaczy, można poznać oraz skonfrontować stan wiedzy teoretycznej i empirycznej w omawianej problematyce.

Przedstawiona powyżej argumentacja, dotycząca zawartości merytorycznej, czytelnej, konsekwentnej i klarownej redakcji pracy pozwala przypuszczać, że po opublikowaniu, praca ta może stać się pozycją pomocną zarówno dla osób świadczących usługi medyczne chorym na reumatoidalne zapalenie stawów. Ponadto należy docenić udział psychologa w zespole terapeutycznym - również przy prowadzeniu psychoterapii pacjentów w sytuacji choroby.

Zdaję sobie sprawę, że od recenzenta oczekuję się również *uwag krytycznych* – w przypadku rozprawy Pani mgr Aldony Wróbel muszę przyznać, że Doktoranta wykazała się wyjątkową precyzją oraz sumiennością i dopracowaniem.

Pozwolę sobie jedynie skierować pewne pytania odnośnie przygotowania badań, założenia celu i sformułowania hipotez badawczych:

1. Czy rozważane było ewentualne porównanie uzyskiwanych wyników z uwagi na płeć osób badanych, a jeżeli tak, to czy zrezygnowano z tego z powodu czterokrotnie większej liczby kobiet w stosunku do mężczyzn – mimo, że w populacji rozpoznanie reumatoidalnego zapalenia stawów również częściej stwierdzane jest w przypadku płci żeńskiej?
2. Czy brano pod uwagę możliwy dobór grupy kontrolnej spośród osób nie będących pacjentami żadnej przychodni specjalistycznej i deklarujących się jako ogólnie zdrowe - wówczas może uniknięto by ewentualnego czynnika zakłócającego, jakim mogłoby być inne schorzenie; a może optymalnym rozwiązaniem byłby model badawczy z tą dodatkową grupą osób zdrowych?

Niemniej postawienie tych pytań nie umniejsza walorów pracy i z powyższych względów uważam, że Rozprawa doktorska Pani mgr Aldony Wróbel pt. „*Strategie radzenia sobie ze stresem, osoczowe stężenie wybranych hormonów a stan kliniczny pacjentów z reumatoidalnym zapaleniem stawów*” **spełnia wszystkie wymogi** stawiane pracom doktorskim, określone w artykule 13.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U.nr.65, poz. 595, z późniejszymi zmianami), dotyczące nadawania stopni naukowych i w związku z tym przedkładam

uprzejmie Wysokiej Radzie swoją recenzję, prosząc o przyjęcie pracy oraz dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ponadto, ze względu na wagę poruszonego problemu, wielokierunkowość badań, opracowanie autorskiego narzędzia badawczego i bardzo rzetelne zrealizowanie założonego celu, wnioskuję o wyróżnienie pracy, a także rekomenduję ją do opublikowania.

dr hab. Ewa Wilczek-Rużyczka, prof. KAAFM